

De vergoeding voor onwerkdadige voorlopige hechtenis

Effecten van artikel 28 van de wet van 20 april 1974 op de voorlopige hechtenis

J. Engels*

Inleiding

De wet van 13 maart 1973 tot wijziging van de wet van 20 april 1874 op de voorlopige hechtenis en tot aanvulling van artikel 447 Sv.¹ bevat een reeks artikelen, waarvan artikel 5 betrekking heeft op vergoedingen voor onrechtmatige vrijheidsbeneming en – in bepaalde gevallen – voor onwerkdadige hechtenis.²

Het recht op vergoeding voor *onrechtmatige* vrijheidsbeneming, d.i. een vrijheidsberoving die strijdig is met de bepalingen van artikel 5 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van 4 november 1950, dat geregeld wordt door het nieuwe artikel 27 van de Voorlopige Hechteniswet, zoals ingevoegd door genoemd artikel 5 van de wet van 13 maart 1973, wordt hier buiten beschouwing gelaten.

Onze aandacht gaat enkel naar de mogelijkheid tot het bekomen van een vergoeding voor zekere gevallen van *onwerkdadige hechtenis*, zoals omschreven door het nieuwe artikel 28 van de Voorlopige Hechteniswet, dat aan deze wet werd toegevoegd bij genoemd artikel 5 van de wet van 13 maart 1973.

Dit artikel 28 omschrijft de gevallen waarin personen, die in voorlopige hechtenis werden genomen, aanspraak mogen maken op een vergoeding. Het systeem is erg eenvoudig geconstrueerd, en de toepassing ervan is gemakkelijk realiseerbaar. Kort samengevat, zijn de voorwaarden de volgende:

– de betrokkene moet in elk geval een voorlopige hechtenis van meer dan acht dagen hebben ondergaan;

* Commissaris met gerechtelijke opdrachten bij de gerechtelijke politie te Brussel.

1. Zie hierover o.m.: BERNARD-TULKENS, F. en BOSLY, H.D., 'La loi du 13 mars 1973 et la détention préventive', *R.D.P.*, 1973-1974, 797 e.v.; BROSENS, W., 'Voorlopige hechtenis en evolutie van het recht', in: *Recht in beweging*, Deurne, Kluwer, 1973, deel I, 43 e.v.; DECLERCQ, R., 'Actuele problemen inzake voorlopige hechtenis', *R.W.*, 1974-1975, 257 e.v.

Over de toestand vóór de nieuwe wet, zie: KELLENS, G., 'La détention préventive inopérante', *J.T.*, 1971, 389; SCREVEN, R., 'L'indemnisation de la détention préventive non justifiée', *R.D.P.*, 1970-1971, 537 e.v.

2. Zie hierover: D'HAENENS, J., 'De vergoeding voor onrechtmatige vrijheidsbeneming en voor onwerkdadige voorlopige hechtenis', *R.W.*, 1973-1974, 225 e.v.; DELVOIE, G., 'Het vergoedingsstelsel voor onwettelijke en onwerkdadige voorlopige hechtenis in de wet van 13 maart 1973', *R.W.*, 1975-1976, 240 e.v.

- de hechtenis of de handhaving ervan mag niet te wijten geweest zijn aan zijn persoonlijk gedrag;
- de betrokkene moet daarenboven nog voldoen aan één van de volgende voorwaarden: buiten de zaak gesteld zijn op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze bij een in kracht van gewijsde gegane rechterlijke beslissing; zijn onschuld bewijzen, indien hij buiten vervolging werd gesteld; in hechtenis gebleven of aangehouden zijn, nadat de strafvordering was verjaard; een voorlopige hechtenis hebben ondergaan voor feiten, waarvan werd vastgesteld bij beschikking of arrest van buitenvervolginstelling, dat ze geen misdrijf uitmaakten.

Voldoet de betrokkene aan deze voorwaarden, dan wordt het bedrag van de vergoeding vastgesteld naar billijkheid en met inachtneming van alle omstandigheden van openbaar en privaat belang, waarbij de vergoeding wordt toegekend door de minister van Justitie.

De minister kan:

- de vergoeding weigeren;
- een vergoeding toekennen, die onvoldoende wordt geacht door betrokkene;
- geen beslissing nemen binnen de zes maanden na het verzoek;
- een vergoeding toekennen, die billijk wordt geacht door betrokkene.

In de eerste drie gevallen kan de betrokkene zich binnen de zestig dagen na de beslissing van de minister of na de termijn, binnen dewelke de minister een beslissing had moeten nemen, wenden tot een bijzondere commissie.

Deze commissie, samengesteld uit de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, de eerste voorzitter van de Raad van State en de deken van de Nationale Orde van advocaten, of door hun plaatsvervangers, kan volgende beslissingen treffen, in het openbaar gewezen en niet voor enig verhaal vatbaar:

- de weigering van de minister bevestigen;
- een vergoeding, al dan niet groter, toekennen.

Op verzoek van de betrokkene wordt de beslissing van de commissie bij uittreksel gepubliceerd in het Staatsblad, zonder vermelding van het bedrag der vergoeding.

Tenslotte bepaalt de overgangsbepaling van de wet van 13 maart 1973 dat enkel de voorlopige hechtenis, ondergaan ingevolge een na de inwerkingtreding van de wet afgeleverd bevel, in aanmerking komt voor een vergoeding.

De inhoud van deze bijdrage is het resultaat van het onderzoek, dat werd verricht aan de hand van de dossiers, die berusten op het Ministerie van Justitie en die werden samengesteld en behandeld ingevolge de verzoekschriften van een reeks betrokkenen, die aanspraak wensten te maken op vermelde vergoeding.

Voorwaarden voor aanspraak op een vergoeding (art. 28, §1)

1. Algemene voorwaarden

1.1. Een voorlopige hechtenis van meer dan acht dagen

Men kan zich de vraag stellen wat eigenlijk bedoeld wordt met 'meer dan acht dagen'. Kan de termijn van acht dagen, berekend van uur tot uur, met daaraan

gekoppeld een tijdsfractie, voldoende zijn om aan de eerste voorwaarde te voldoen, of moet de voorlopige hechtenis minimum negen dagen hebben geduurd?

Om hierop een duidelijk antwoord te vinden, zullen we een concreet geval aanhalen, dat zich heeft voorgedaan bij de behandeling van een verzoekschrift, ingediend tot het bekomen van een vergoeding. Om de berekening van de tijdspanne zo eenvoudig mogelijk te maken, zullen we de werkelijke data wijzigen.

Een persoon werd van zijn vrijheid beroofd door een politiedienst op 1 januari om 12 uur. Hij werd ter beschikking gesteld van de onderzoeksrechter, die hem op 2 januari onder aanhoudingsmandaat plaatste. De persoon werd in een huis van arrest opgesloten. Het bevel tot aanhouding werd binnen de 5 dagen door de Raadkamer bevestigd en op 9 januari om 15 uur werd de betrokkene in vrijheid gesteld op voorstel van de onderzoeksrechter bij overeenkomstige conclusie van de Procureur des Konings. Nieuw aangebrachte elementen in het onderzoek maakten de voorlopige hechtenis niet meer noodzakelijk. Later werd de betrokkene voor de feiten vrijgesproken.

In ons voorbeeld had de betrokkene dus een voorlopige hechtenis ondergaan, die acht dagen en drie uur had geduurd. De minister van Justitie besliste geen vergoeding aan de betrokkene toe te kennen. In zijn advies had de Procureur-Generaal bij het Hof van beroep, in wiens rechtsgebied de voorlopige hechtenis was ondergaan en die in de behandelingsprocedure betrokken wordt zoals we verder zullen zien, naar voren gebracht dat een hechtenisduur van minimum negen dagen noodzakelijk was om de bedoeling van de wetgever in acht te nemen. Nochtans had de Procureur des Konings in zijn advies gewezen op het feit dat de rechtvaardiging van de vergoeding gestoeld was op een maatregel van billijkheid, hetgeen scheen te blijken uit de parlementaire voorbereidingen van de wet. Zijn mening was dan ook dat de drie betwiste uren een mogelijkheid tot vergoeding inhielden.

Het advies van de Procureur-Generaal was voor de minister doorslaggevend en om die reden werd de vergoeding niet toegekend.

De betrokkene tekende beroep aan tegen de beslissing van de minister van Justitie en wendde zich tot de bijzondere commissie, ingesteld overeenkomstig § 4 van artikel 28 zoals we verder zullen zien. De bijzondere commissie kende aan de betrokkene een vergoeding toe voor de onwerkdadige voorlopige hechtenis en in haar met redenen omklede beslissing wees zij op het feit dat voor de bepaling van de duur der ondergane hechtenis al de dagen, waarop de hechtenis was ondergaan, in rekening moesten gebracht worden. In ons aangehaalde voorbeeld waren zowel 1 januari als 9 januari in de bepaling van de duur begrepen.

De beslissing, als het ware een soort 'rechtspraak', liet toe aan het probleem der tijdsfractie een pasklare oplossing te geven. In het tegengestelde geval zou het probleem zich kunnen gesteld hebben te weten of een hechtenis met een duur van acht dagen en één seconde of zelfs minder in aanmerking moest genomen worden. De beslissing van de commissie lijkt ons gerechtvaardigd wegens het feit dat zij in het voordeel van de betrokkene werd uitgesproken en deze laatste naar de geest van de wet geacht wordt schade te hebben geleden wegens een hechtenis, die later onwerkdadig bleek te zijn.

1.2. De voorlopige hechtenis is niet te wijten aan het persoonlijk gedrag van de betrokkene

Welke zijn de criteria die bij de behandeling van de verzoekschriften toegepast worden om de vergoeding te weigeren op basis van deze tweede algemene voorwaarde? We zullen enkel de voornaamste citeren, omdat een begrip zoals 'persoonlijk gedrag' moeilijk te omschrijven is in de context van artikel 28. Het begrip is trouwens niet limitatief te hanteren.

Samengevat kunnen we zeggen dat de weigering steunt op drie omstandigheden: de bekentenissen, de aanwezigheid op de plaats en op het ogenblik der feiten, en het gedrag tijdens het vooronderzoek. Deze omstandigheden worden telkens in overweging genomen door de onderzoeksrechter bij het afleveren van een bevel tot aanhouding.

Er moeten voldoende aanwijzingen van schuld aanwezig zijn, opdat de onderzoeksrechter iemand onder aanhoudingsbevel kan plaatsen. Dit is een eerste en algemene voorwaarde, die vervuld moet zijn vooraleer de andere voorwaarden in aanmerking moeten genomen worden.

Bekentenissen kunnen natuurlijk voldoen aan deze eerste voorwaarde, indien ze passen in en overeenstemmen met de vastgestelde elementen van het misdrijf. Zich steunende op die bekentenissen, rekening houdende met ernstige en uitzonderlijke omstandigheden eigen aan de zaak en het belang van de openbare veiligheid afgewogen, berooft de onderzoeksrechter de persoon van zijn vrijheid. Zonder die bekentenissen is de kans op een in vrijheid laten van de verdachte reëel, wanneer geen of weinig bewijsmateriaal voorhanden is. Dit is meestal het geval voor misdrijven die gepleegd worden zonder materiële sporen achter te laten.

De voorlopige hechtenis is dan ook duidelijk te wijten aan het persoonlijk gedrag: de bekentenissen van de betrokkene.

Aanwezigheid op de plaats en op het ogenblik der feiten met een eventuele zekere graad van deelneming aan het misdrijf, wordt bij het behandelen van een verzoekschrift tot het bekomen van een vergoeding beschouwd als persoonlijk gedrag, waaraan de voorlopige hechtenis te wijten was. Die aanwezigheid op de plaats van het gebeuren was immers de aanleiding tot de voorlopige hechtenis, maar ook een argument voor de verwijzing van de verdachte naar de rechtsprekende instantie door het onderzoeksgerecht op basis van voldoende bezwaren. De daaropvolgende vrijspraak was enkel het gevolg van de twijfel, die zijn uitwerking krijgt in het voordeel van de verdachte.

De aanwezigheid op de plaats en op het ogenblik der feiten was eveneens een reden om geen vergoeding toe te kennen in zekere gevallen van misdaden die door het Hof van assisen worden behandeld en die een 'vrijspraak om opportuniteitsredenen' door de jury tot gevolg hebben.

Houding tijdens het vooronderzoek is een andere vorm van persoonlijk gedrag. Bij de behandeling der verzoekschriften komt dit gedrag minder vaak naar voren, omdat ze meer specifiek is voor bepaalde omstandigheden.

Zo werd de weigering van het ondergaan van de bloedproef zonder wettige

redenen, naar aanleiding van een verkeersongeval met dodelijke afloop en met dronkenschap aan het stuur, beschouwd als persoonlijk gedrag dat iedere toekenning van een vergoeding uitsloot. Die weigering had immers de onderzoeksrechter tot het afleveren van een bevel tot aanhouding doen beslissen.

Een gelijkaardige vorm van persoonlijk gedrag werd gevonden in het bewust doen verdwijnen van belangrijk bewijsmateriaal vlak na de feiten, het weigeren van iedere vorm van enige medewerking als verdachte bij het onderzoek naar de juiste toedracht der feiten en het verzwijgen van de waarheid gedurende een zekere tijd in omstandigheden, die de voorlopige hechtenis niet zouden hebben noodzakelijk gemaakt, indien die waarheid onmiddellijk kenbaar zou zijn gemaakt.

We hebben kunnen vaststellen dat vaak beroep wordt aangetekend tegen de beslissingen van de minister van Justitie bij weigering op basis van persoonlijk gedrag.

De bijzondere commissie bevestigde de beslissing van de minister of kende een bedrag toe in functie van de aard van het persoonlijk gedrag en zijn invloed op de voorlopige hechtenis. Dit bedrag kon af en toe als symbolisch beschouwd worden, vermits vaak een gering bedrag werd toegekend, vergeleken met de bedragen die gewoonlijk werden uitgekeerd.

2. Bijzondere voorwaarden

Buiten de twee algemene voorwaarden, die we zoëven bespraken, somt artikel 28 nog vier bijzondere voorwaarden op. Het volstaat aan één van deze vier voorwaarden te voldoen opdat een vergoeding zou worden toegekend.

Bij de bespreking van de eerste twee bijzondere voorwaarden is het ons mogelijk verwijzingen te maken naar de behandelingsprocedure der verzoekschriften. De laatste twee voorwaarden gaven tot nog toe nooit aanleiding tot het indienen van een verzoekschrift, voor zover we konden nagaan.

2.1. Buiten de zaak gesteld zijn bij een in kracht van gewijsde gegane beslissing op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze

Het buiten de zaak gesteld worden op rechtstreekste wijze bij een definitieve rechterlijke beslissing is eenvoudig de vrijspraak. De vrijspraak heeft tot gevolg dat de betrokkene de feiten, waarvoor hij vervolgd werd, juridisch niet gepleegd heeft. De ex-beklaagde of ex-beschuldigde heeft recht op een vergoeding voor de ondergane voorlopige hechtenis, voor zover hij aan de algemene voorwaarden heeft voldaan, zijn vrijheidsberoving dus meer dan acht dagen heeft geduurd en niet te wijten was aan zijn persoonlijk gedrag.

Vele verzoekschriften hadden betrekking op een onwerkdadige hechtenis, waarbij de vrijspraak slechts verkregen werd in hoger beroep. In eerste aanleg werden de betrokkenen veroordeeld. Andere verzoekschriften hielden verband met vrijspraken, zowel in eerste als in laatste aanleg, nadat het Openbaar Ministerie hoger beroep had aangetekend tegen de vrijspraak in eerste aanleg. Een aantal verzoekschriften werden ingediend wegens vrijspraak in eerste aanleg, die in kracht van gewijsde ging.

2.2. Het bewijs leveren dat men in feite of in rechte onschuldig is, na een buitenvervolginstelling door een beschikking of arrest

De persoon, die door een onderzoeksgerecht buiten vervolging wordt gesteld, is verplicht zijn onschuld te bewijzen. Deze bepaling schijnt volkomen onlogisch te zijn, wat we zullen trachten aan te tonen aan de hand van een voorbeeld.

Een persoon wordt verdacht van een diefstal met verzwarende omstandigheden. Hij ondergaat een voorlopige hechtenis van een zekere duur en wordt dan vrijgelaten. Tijdens het vooronderzoek ontkent hij formeel de feiten te hebben gepleegd en houdt vol met de zaak niets te maken te hebben. Dit vooronderzoek heeft als resultaat:

- er zijn geen of onvoldoende bezwaren en de Raadkamer beslist tot een buitenvervolginstelling.
- de bewijzen worden zwaar genoeg geacht en de verdachte wordt naar de correctionele rechtbank verwezen, nadat de feiten werden gecorrectionaliseerd. Een vrijspraak volgt wegens twijfel en onvoldoende bewijzen van schuld.

In het eerste geval waren de bezwaren onvoldoende geacht om hem naar de strafrechter te verwijzen. Nochtans zal hij geen aanspraak op een vergoeding kunnen maken, indien hij zijn onschuld niet bewijst. Waar het onderzoeksgerecht geen of onvoldoende bezwaren kon weerhouden om zijn schuld aan te tonen, is de betrokkene plots verplicht te bewijzen dat hij onschuldig is. De rollen worden als het ware omgekeerd. Voordeliger voor hem zou een verwijzing naar de correctionele rechtbank geweest zijn, omdat op grond van de onvoldoende bewijzen de kans op een vrijspraak erg groot geweest zou zijn. Die vrijspraak zou hem automatisch een aanspraak op vergoeding opgeleverd hebben, zonder nog iets te moeten bewijzen.

Het onlogische van deze bepaling kan echter verklaard worden door op de problemen te wijzen, die de wetgever heeft ondervonden bij de keuze van een billijke oplossing. De problemen situeerden zich rond twee polen:

- geen vergoeding toekennen aan iemand die buiten vervolging werd gesteld, wat de beslissing van het onderzoeksgerecht ook mocht beïnvloed hebben;
- wel een vergoeding toekennen aan iemand die buiten vervolging werd gesteld, alhoewel die beslissing van het onderzoeksgerecht geen definitief karakter heeft.³

Geen vergoeding toekennen aan de betrokkenen lijkt onaanvaardbaar, wanneer die beslissing steunt op de afwezigheid van voldoende bewijzen van schuld, rekening houdend met de grote kans op een vrijspraak na verwijzing naar de rechtbank.

Aan alle buiten vervolging gestelden een vergoeding toekennen lijkt nog minder aanvaardbaar. De beschikkingen of arresten van buitenvervolginstelling van de onderzoeksgerechten zijn geen definitieve beslissingen en wanneer nieuwe en voldoende bewijzen aan het licht komen kan de zaak naar de strafrechter worden verwezen. Het gevaar schuilt in het feit dat ondertussen misschien reeds een vergoeding voor onwerkdadige hechtenis werd toegekend.

Men kan zich de vraag stellen op welke wijze iemand zijn onschuld in feite of in rechte kan bewijzen. Bij het onderzoek der verzoekschriften werd vastge-

3. *Parl. St.*, Kamer, 1968-69, nr. 472/6, 19.

steld dat weinig aanvragen gebaseerd waren op deze gestelde voorwaarde. In de helft der gevallen, die betrekking hadden op een buitenvervolginstelling, werd het bewijs van onschuld niet aangebracht, zodat de vergoeding dan ook niet kon worden toegekend.

Buiten de gevallen waarbij de beschikking of het arrest tot buitenvervolginstelling gesteund was op het feit dat een andere persoon de feiten had bekend, waardoor de onschuld van de betrokkene werd bewezen, werd één typegeval voor deze voorwaarde gevonden: op aangifte van een persoon werd de betrokkene aangehouden uit hoofde van een misdaad. Na een zekere tijd kwam aan het licht dat de aangifte was gedaan met kwaadwillig opzet en met het oogmerk zich te wreken op de betrokkene. Deze werd onmiddellijk vrijgelaten op voorstel van de onderzoeksrechter en met het akkoord van de Procureur des Konings. De aangever werd later veroordeeld uit hoofde van lasterlijke aangifte, waardoor uitdrukkelijk de onschuld van de betrokkene werd bewezen.

Een bewijs van onschuld bij een buitenvervolginstelling kan ook aangebracht worden door het bezit van een sluitend alibi voor het ogenblik der feiten. Ook werd de bewijslevering van de onschuld aanvaard in het geval dat de betrokkene in voorlopige hechtenis werd genomen ingevolge een anoniem schrijven en de verdachte nadien een zeer aannemelijke uitleg kon verschaffen in verband met zagezegd bewijsmateriaal, waarop de sterke vermoedens van schuld aanvankelijk berustten. In bedoeld geval vorderde het Openbaar Ministerie de buitenvervolginstelling voor de Raadkamer.

2.3. Aangehouden of in hechtenis gebleven zijn nadat de strafvordering was verjaard

2.4. Het voorwerp uitgemaakt hebben van een buitenvervolginstelling door een beschikking of arrest, dat uitdrukkelijk vaststelde dat het feit dat tot de voorlopige hechtenis aanleiding gaf, geen misdrijf is

Gezien geen enkel verzoekschrift werd ingediend op basis van deze laatste twee bijzondere voorwaarden, worden deze hier buiten beschouwing gelaten.

Beslissing binnen zes maanden (artikel 28, § 3, al. 3)

De minister van Justitie is gehouden een beslissing te nemen binnen zes maanden, te rekenen vanaf de ontvangst van het verzoekschrift.

Is deze termijn lang genoeg om een beslissing te kunnen nemen? Bij het onderzoek der behandelde verzoekschriften is gebleken dat de termijn eerder te kort is. Men mag niet vergeten dat het bedrag van de vergoeding moet vastgesteld worden naar billijkheid en met inachtneming van alle omstandigheden van openbaar en privaat belang. Dit vereiste impliceert een bestuderen van de inhoud van het verzoekschrift vanuit verschillende invalshoeken, zoals reeds aangetoond werd. Dit neemt enige tijd in beslag. Voorts moeten de adviezen gevraagd worden van bepaalde parketmagistraten en moet uit het strafdossier blijken dat de voorwaarden vervuld zijn. Ieder verzoekschrift maakt het voorwerp uit van een nauwkeurige analyse der omstandigheden.

Een termijn van zes maanden is wel voldoende voor de behandeling van

eenvoudige dossiers, zoals deze waarbij de betrokkene reeds een definitieve vrij-spraak bekam voor de correctionele rechtbank. Ingewikkelde dossiers vergen meer tijd. In die gevallen wordt de betrokkene of zijn raadsman verwittigd van het feit dat de termijn van zes maanden overschreden zal moeten worden. Een instemming in verband met deze afwijking wordt gevraagd, terwijl tegelijk gewezen wordt op de mogelijkheid om automatisch beroep aan te tekenen bij de bijzondere commissie, zoals we verder zullen zien. Die instemming wordt gemakkelijk verkregen wegens het behoud van het rechtsmiddel.

Mogelijkheid tot beroep (artikel 28, § 3, al. 3)

De eerste twee redenen om zich te wenden tot de bijzondere commissie bleken in de praktijk de voornaamste te zijn. In veruit de meeste gevallen werd beroep ingesteld wegens weigering of omdat het toegekende bedrag onvoldoende werd geacht. Slechts in één geval wendde de betrokkene zich tot de bijzondere commissie wegens afwezigheid van een beslissing door de minister van Justitie na het verloop van een termijn van zes maanden.

De weigeringen waren natuurlijk gebaseerd op het niet voldoen aan de voorwaarden. Werden deze vervuld, dan werden bedragen toegekend op basis van de billijkheid en de omstandigheden van openbaar en privaat belang. Daardoor verschilde het toegekende bedrag erg met het verhoopte en gevorderde bedrag.

In vele gevallen werden bedragen gevorderd, die als onredelijk mogen beschouwd worden, wanneer men rekening houdt met de materiële en morele schade. Sommige gevraagde bedragen waren zo hoog dat men zich zou kunnen afvragen of men voor die prijs niet opzettelijk een misdrijf zou gaan plegen, met een kans op vrijpraak en met een risico van veroordeling. Men zou kunnen gewagen van een kansspel, waarbij men bij vrijspraak de ronde som van 6.000.000 fr. zou uitbetaald krijgen voor één maand voorlopige hechtenis, terwijl men bij verlies een veroordeling zou oplopen. We citeren hier een werkelijk gevorderd bedrag voor een werkelijk ondergane hechtenis.

Opmerkelijk is dat bijna nooit beroep werd aangetekend wegens onvoldoende geacht bedrag in de gevallen waarin geen bepaalde som werd gevraagd en de vaststelling van dit bedrag werd overgelaten aan de welwillendheid van de minister van Justitie.

Effect van het rechtsmiddel

Praktisch gezien werd vastgesteld dat in verscheidene gevallen de commissie een bedrag als vergoeding toekende, daar waar de minister van Justitie een vergoeding had geweigerd. Hoofdzakelijk is dit te wijten aan het feit dat de omstandigheden, eigen aan de zaak en aan de feiten, in sommige gevallen de minister van Justitie toelieten bepaald persoonlijk gedrag van de betrokkene in acht te nemen als argument om een vergoeding te weigeren. Volgens de commissie was de minister dan te streng in zijn beoordeling. Aan de hand van een voorbeeld komt deze problematiek beter tot uiting.

Enkele personen worden door de onderzoeksrechter onder bevel tot aanhouding geplaatst uit hoofde van opzettelijke slagen en verwondingen met de

dood tot gevolg, zonder het oogmerk om te doden. De feiten werden gepleegd in een herberg tijdens een vechtpartij tussen verscheidene personen. Het slachtoffer kreeg zware vuistslagen van één of meerdere aanwezigen en tijdens het vooronderzoek wordt de verdachte, die de dodelijke slag toebreacht, geïdentificeerd. Deze beklagde wordt veroordeeld, terwijl anderen worden vrijgesproken.

Eén van deze laatsten dient een verzoekschrift in tot het bekomen van een vergoeding voor de onwerkdadige hechtenis, maar de minister van Justitie weigert de toekenning van een bedrag op basis van het persoonlijk gedrag van de betrokkene, die tijdens de vechtpartij tussen de vechtenden werd opgemerkt.

De commissie kende wel een vergoeding toe en beoordeelde de aanwezigheid van de betrokkene tussen de vechtenden op een minder strenge wijze, alhoewel uit de omstandigheden van de feiten kon afgeleid worden dat de onderzoeksrechter een bevel tot aanhouding tegen de betrokkene afleverde omwille van zijn eventuele deelneming.

De commissie schijnt in het toekennen van het bedrag in dergelijke gevallen soms wel rekening te houden met de omstandigheden, die door de minister van Justitie als argument in aanmerking werden genomen om de vergoeding te weigeren. Het bedrag lag dan ook vaak minder hoog dan hetgeen normaal zou worden toegekend. In één geval was dit bedrag zodanig gering dat het eerder als zuiver symbolisch kon worden beschouwd.

Telkens de commissie toch een bedrag toekende, motiveerde zij haar beslissing door te wijzen op de afwezigheid van concrete gegevens, waarop de minister zich had moeten steunen bij de weigeringen wegens vormen van persoonlijk gedrag.

In een aantal gevallen kende de commissie evenmin een vergoeding toe, nadat de minister van Justitie reeds tot een weigering had beslist. Deze bevestigingen van de beslissingen van de minister waren gebaseerd op allerlei argumenten, zoals de afwezigheid van de bewijslevering van onschuld na een buitenvervolginstelling, het afleggen van bekentenissen of het verzwijgen van de waarheid tijdens het vooronderzoek.

Enkele verzoekschriften werden te laat ingediend, meer dan zestig dagen na de beslissing van de minister van Justitie, wat automatisch leidde tot het niet behandelen van de aanvraag.

Van de gelegenheid, die door het laatste lid van § 5 geboden wordt om de beslissing van de commissie te laten publiceren, werd slechts in één enkel geval gebruik gemaakt.⁴ Het betrof de behandeling van een verzoekschrift, uitgaande van twee personen die werden vrijgesproken voor dezelfde feiten.

De mogelijkheid tot publikatie in het Belgisch Staatsblad van de beslissing van de commissie wordt geboden als een soort eerherstel, waarbij officieel wordt bekendgemaakt dat aan de betrokkene een bedrag als vergoeding voor een onwerkdadige hechtenis wordt toegekend. Deze mogelijkheid loopt parallel met de bepalingen van artikel 447 Sv., dat echter nog andere vormen van publikatie voorziet voor herzieningen in strafzaken.

---

4. Zie *B.S.*, 10 juni 1977, 7805.

Vaststelling van het bedrag (artikel 28, §2)

De billijkheid, waarmee rekening moet gehouden worden, vloeit voort uit de buitengewone schade, die het gevolg is van het ondergaan van een voorlopige hechtenis. De betrokken persoon is als het ware benadeeld geworden bij de toepassing van het rechtssysteem. Zijn vrijheidsberoving was wettelijk gerechtvaardigd, maar bleek later onwerkdadig te zijn geweest. De betrokkene leed daardoor schade, die zowel van materiële als van morele aard was of kon zijn. De billijkheid eist dan ook rekening te houden met de omstandigheden, eigen aan iedere zaak.

Nadat eerst werd nagegaan of de voorwaarden van § 1 van artikel 28 zijn vervuld, wordt onderzocht in welke omstandigheden de voorlopige hechtenis werd ondergaan. Vervolgens bepaalt men de juiste duur van de hechtenis, waarvan men reeds had vastgesteld dat ze meer dan acht dagen had geduurd. Dit cijfer bepaalt de termijn van de voorlopige hechtenis in dagen en zal later als basis dienen voor de vaststelling van het toe te kennen bedrag.

Ook worden alle elementen, door de betrokkene of zijn raadsman aangehaald met betrekking tot het gevorderde bedrag, nauwkeurig onderzocht. Vaak wordt een bedrag gevorderd, dat door de verzoeker vermeld wordt als eindresultaat van de berekening der geleden schade. Af en toe wordt een bedrag geciteerd zonder enige toelichting. In een aantal gevallen wordt een bedrag vooropgezet, dat als basis moet dienen en de minister van Justitie moet toelaten een billijk bedrag toe te kennen. Een behoorlijk aantal verzoekers laten de vaststelling van het bedrag volledig over aan de appreciatie van de minister van Justitie of citeren enkel het bedrag van hun maandelijks inkomen.

De toetsing van de gegevens geschiedt dan aan de hand van de adviezen, gegeven op verzoek van de minister van Justitie door de parketmagistraten van het Hof van beroep en de Rechtbank van eerste aanleg, in wiens ambtsgebied de voorlopige hechtenis werd ondergaan. In deze adviezen wordt eveneens, indien mogelijk, gewag gemaakt van de beroepsactiviteiten van de verzoeker en van alle inlichtingen in verband met de financiële inkomsten.

Af en toe is het noodzakelijk aan de verzoeker nadere uitleg te vragen in verband met bepaalde aangehaalde omstandigheden of hem te vragen bewijsdocumenten ter inzage te geven.

Op die wijze wordt als het ware een inventaris opgemaakt van de materiële schade, ontstaan door de onwerkdadige hechtenis. Gewoonlijk rijzen hierbij weinig of geen problemen op.

Anders is het gesteld met het vaststellen van een billijk bedrag voor morele schade, een begrip dat af en toe met een 'rijke' verbeelding wordt gehanteerd. Met de aangehaalde morele schade wordt wel rekening gehouden, indien ze als gegrond wordt beschouwd. Hierbij wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met het gerechtelijke verleden van de betrokkene.

Een persoon die nooit in aanraking is geweest met het gerecht en plots een onwerkdadige hechtenis heeft moeten ondergaan, waaraan dan nog in de persmedia een zekere ruchtbaarheid werd gegeven, mag verondersteld worden een belangrijke morele schade te hebben geleden. In dergelijk geval zullen bij de behandelingsprocedure van het verzoekschrift de krantenuittreksels gevoegd worden die op de zaak betrekking hadden.

Een verzoeker, die de omvang van de opgelopen morele schade steunt op het feit dat zijn verblijf in een huis van arrest hem in de ogen van zijn familie en van zijn omgeving een slechte reputatie heeft bezorgd, zal zijn vergoeding voor morele schade niet toegekend krijgen wanneer blijkt dat hij reeds verscheidene malen werd veroordeeld voor feiten, analoog met deze, waarvoor hij nu werd vrijgesproken op grond van twijfel.

Uit het onderzoek betreffende de behandeling van de verzoekschriften blijkt dat de persoon, die binnen de redelijke perken blijft bij het bepalen van het bedrag waarop hij recht meent te hebben, een grote kans maakt dit bedrag toegekend te krijgen. In één geval werd aan de verzoeker een merkkelijk hoger bedrag toegekend dan hetgeen hij bescheiden gevraagd had.

Welke zijn de bedragen die worden toegekend? In de beginperiode van de toepassing van artikel 28 werd gestreefd naar het bepalen van een systeem van eenvormigheid in het toekennen van de bedragen door rekening te houden met zekere criteria.

Aan diegenen die werkloos waren of een minimumloon hadden, werd een bedrag toegekend dat schommelde rond 500 fr. per dag ondergane hechtenis. In functie van dit bedrag werd dan rekening gehouden met het beroepsinkomen van de betrokkenen en eventueel met de opgelopen morele schade. Het minimumbedrag werd sindsdien opgevoerd tot 750 à 1000 fr. per dag.

Naarmate het aantal verzoekschriften steeg konden vergelijkingen worden gemaakt met reeds behandelde verzoeken, waarvan de omstandigheden als ongeveer identiek konden beschouwd worden. Op die manier werd gestreefd naar het toekennen van bedragen naar billijkheid, via een maximaal aantal vergelijkingspunten, aan personen die in dezelfde feitelijke situatie hadden verkeerd.

Op de vaststelling van de bedragen zal verder nog teruggekomen worden bij de bespreking van de bevoegdheden van de bijzondere commissie als beroepsinstantie.

Statistische informatie

Vooraleer de verkregen informatie uit te werken vanuit verschillende invalshoeken, moet de aandacht gevestigd worden op het feit dat enkele dossiers werden opgesteld ingevolge een dagvaarding voor de burgerlijke rechtbank, gericht tegen de Belgische Staat in de persoon van de minister van Justitie. De burgerlijke rechtbanken moesten zich telkens onbevoegd verklaren, vermits de dagvaardingen gesteund waren op artikel 28.

In twee gevallen werd een dossier geopend aan de hand van gegevens, die ambtshalve aan de minister van Justitie ter kennis werden gebracht en die verband hielden met een onrechtmatige hechtenis, waarbij echter geen aanvraag tot het bekomen van een vergoeding werd ingediend. Eén dossier kon niet worden ingekeken wegens onbeschikbaarheid.

Teneinde de informatie zo volledig mogelijk weer te geven, zal telkens aangeduid worden op welk aantal dossiers de gegevens betrekking hebben en zal de reden van de uitsluiting der andere dossiers vermeld worden, rekening gehouden met het stadium van de behandelingsprocedure.

1. Aantal ingeschreven dossiers

Op 1 juli 1982 waren op de dienst wetgeving van het Ministerie van Justitie in het totaal 147 dossiers opgesteld en ingeschreven.

Vier dossiers werden geopend ingevolge een dagvaarding voor de burgerlijke rechtbank, terwijl twee dossiers verband hielden met een onrechtmatige hechtenis.

2. Aantal verzoekschriften per jaar

Rekening houdend met het feit dat de nieuwe wetgeving inzake de vergoeding voor onwerkdadige hechtenis een zekere tijdsperiode nodig had om toegepast te kunnen worden wegens de beperking der overgangsbepaling, kan gezegd worden dat het aantal verzoekschriften regelmatig over de jaren heen gespreid is, met een piek in het jaar 1980. De volgende indeling per jaar is gebaseerd op de data der verzoekschriften.

Totaal: 141 verzoekschriften.

1973: 2	1976: 16	1979: 20
1974: 9	1977: 12	1980: 27
1975: 15	1978: 16	1981: 16
1982 (tot 1 juli): 8.		

Er werd dus geen rekening gehouden met de vier dagvaardingen en de twee gevallen van onrechtmatige hechtenis.

3. Indeling per arrondissement

De aanvragen tot vergoeding voor een onwerkdadige hechtenis kwamen vooral uit de grote gerechtelijke arrondissementen, waar uiteraard ook de meeste strafzaken worden behandeld.

Totaal: 140 verzoekschriften.

Antwerpen	: 24	Marche-en-Fam.	: 1
Arlon	: 5	Mechelen	: 1
Brugge	: 3	Mons	: 5
Brussel	: 39	Namur	: 3
Charleroi	: 2	Neufchâteau	: 0
Dendermonde	: 3	Nivelles	: 1
Dinant	: 2	Oudenaarde	: 1
Gent	: 5	Tongeren	: 0
Hasselt	: 6	Tournai	: 1
Huy	: 2	Turnhout	: 1
Ieper	: 1	Verviers	: 3
Kortrijk	: 8	Veurne	: 0
Leuven	: 5		
Liège	: 17	Niet vermeld	: 1

Eén dossier was onbeschikbaar voor inzage.

4. *Behandelde verzoekschriften*

Een aantal verzoekschriften werd niet behandeld om allerlei redenen.

Twee verzoekschriften werden voor behandeling geweigerd om de eenvoudige reden dat ze beiden gebaseerd waren op artikel 27 alleen en de betrokkene zich in dat geval moet wenden tot de gewone gerechten.

Twee andere aanvragen waren zodanig vaag opgesteld dat om nadere inlichtingen moest verzocht worden. De beide verzoekers reageerden daarom in het geheel niet meer en schenen dus af te zien van hun aanvraag.

Eén verzoekschrift werd niet onderzocht omdat het betrekking had op een voorlopige hechtenis, die langer had geduurd dan de gevangenisstraf, tot dewelke de betrokkene werd veroordeeld. Deze omstandigheid is niet voorzien door de wetgever en kan dan ook geen aanleiding geven tot enige schadevergoeding.

Tenslotte werden acht aanvragen niet behandeld omdat de voorlopige hechtenis opgehouden had vooraleer de wet op 20 april 1973 van kracht werd of omdat het bevel tot aanhouding afgeleverd werd vóór die datum. De betrokkenen hadden geen rekening gehouden met de overgangsbepaling van artikel 7 van de wet van 13 maart 1973.

Totaal van onderzochte verzoekschriften: 127.

5. *Misdrijven die tot de voorlopige hechtenis aanleiding gaven*

Interessant is te gaan kijken naar de aard der misdrijven, waarvoor de betrokkenen de voorlopige hechtenis moesten ondergaan. Voor alle duidelijkheid wordt enkel het zwaarste misdrijf aangehaald, wanneer de betrokken persoon verdacht werd van meer dan één misdrijf. Tevens worden de misdrijven gegroepeerd, zonder tot in de details rekening te houden met de verzwarende omstandigheden.

De volgende gegevens houden verband met alle verzoekschriften, dus zelfs diegenen die niet voor een volledige behandeling in aanmerking kwamen.

Oudermoord, moord, roofmoord, doodslag, vergiftiging: 14.
Diefstal, huisdiefstal, diefstal met braak, inklimming of valse sleutels: 30.
Diefstal met geweld of bedreigingen, afpersing: 10.
Diefstal zoals bepaald in artikelen 471 en 472 Sw.: 11.
Verkrachting, aanranding op de eerbaarheid met geweld of bedreiging: 18.
Aanranding op de eerbaarheid zonder geweld of bedreiging: 5.
Inbreuken op de wet betreffende verdovende middelen: 17.
Brandstichting: 4.
Heling: 5
Onopzettelijke doding: 2.
Valsheid in geschriften: 3
Vereniging van misdadigers: 3.
Bedreigingen: 2.
Valse munt: 2.
Misdrijf tegen de uitwendige veiligheid van de staat, misbruik van vertrouwen, bankbreuk, onwettige aanhouding, inbreuk op de wet op de vreemdelingen, niet

betalen van onderhoudsgeld, opzettelijke slagen en verwondingen, onopzettelijke slagen en verwondingen: telkens 1 geval.

Opmerkelijk was ook een verzoekschrift tot het bekomen van een vergoeding wegens een voorlopige hechtenis, die onwerkdadig bleek te zijn omdat de betrokkene per vergissing werd aangehouden. Hij bleek dezelfde naam, dezelfde voornaam en op één cijfer na dezelfde geboortedatum te hebben als de echte verdachte. De betrokkene werd ruim vergoed. In één geval werd de betrokkene vergoed voor het ondergaan van een gedeelte van een vervangende gevangenisstraf, die hij nochtans niet moest uitzitten. Hij bekwam het gevraagde en als redelijk aanvaard bedrag, alhoewel deze omstandigheid niet is voorzien in de bepalingen van artikel 28, maar evenmin uitdrukkelijk strijdig is met de bepalingen van artikel 5 van het Verdrag van Rome. Een administratieve vergissing leek aan de basis te liggen van deze hechtenis.

6. Reden der aanvraag tot vergoeding

Zoals we reeds gezien hebben bij de bespreking der bijzondere voorwaarden, werden slechts verzoekschriften ingediend met betrekking tot de eerste twee voorwaarden:

- de rechtstreekse of onrechtstreekse buitenzaakstelling,
- de buitenvervolginstelling met bewijslevering van onschuld.

Voor wat betreft de eerste voorwaarde zal eveneens een onderscheid gemaakt worden tussen de vrijspraak door de correctionele rechtbank, de vrijspraak in beroep na veroordeling in eerste aanleg, de vrijspraak zowel in eerste als in laatste aanleg, en de vrijspraak voor het Hof van assisen.

In één geval bleek de betrokkene om een vergoeding verzocht te hebben na een opschorting van de uitspraak te hebben verkregen. Vermits een opschorting slechts kan uitgesproken worden met de instemming van de verdachte en de tenlastelegging moet bewezen zijn, kwam de betrokkene natuurlijk niet in aanmerking voor een vergoeding. Een opschorting van de uitspraak is trouwens een vorm van strafoplegging.

In een ander geval werd betrokkene vrijgelaten na een voorlopige hechtenis, die slechts vier dagen had geduurd. Later werd hij buiten vervolging gesteld, maar alleen al de te korte duur der hechtenis sloot een aanspraak op vergoeding uit.

Een ander verzoeker werd na zijn aanvraag veroordeeld en bleek zijn verzoekschrift onmiddellijk na zijn invrijheidstelling te hebben overgemaakt.

Dat deze verzoekschriften werden behandeld was te wijten aan het feit dat de aan het licht gekomen gegevens niet vermeld of vrijwillig en bewust vergeten waren in het verzoekschrift.

Eén geval hield verband met een vrijspraak door de krijgsraad en door het Militair Gerechtshof. De minister van Justitie en zijn medewerkers werden hierdoor geconfronteerd met een probleem, dat vanwege de wetgever geen oplossing kreeg. De vraag kan inderdaad gesteld worden of artikel 28 toepasselijk is op de voorlopige hechtenis inzake militaire strafrechtspleging.⁵

---

5. D'HAENENS, J., 'De vergoeding voor onrechtmatige vrijheidsbeneming en voor onwerkdadige voorlopige hechtenis', *R. W.*, 1973-74, 225.

De minister van Justitie behandelde wel het verzoekschrift, maar schijnt geen beslissing te hebben getroffen. De betrokkene wendde zich niet tot de commissie.

Aantal dossiers: 127.

Vrijspraak:

- Correctionele rechtbank : 38.
- Hof van beroep : 48.
- Eerste en laatste aanleg : 7.
- Hof van assisen : 12.
- Buitenvervolginstelling : 16.
- Aanre besproken gevallen : 6.

7. Duur der voorlopige hechtenis

Om een idee te krijgen van de duur der voorlopige hechtenis, ondergaan door diegenen die aanspraak maakten op een vergoeding, lijkt het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen de buitenvervolginstellingen en de onderscheiden vrijspraken door de correctionele rechtbank, door het Hof van beroep, door beide in eerste en laatste aanleg en tenslotte door de jury.

Daar waar bijvoorbeeld de voorlopige hechtenis eerder van korte duur zou moeten zijn in de gevallen waarin de correctionele rechtbank uitspraak doet, blijkt zij van uitzonderlijk lange duur te zijn bij verwijzing naar het Hof van assisen.

Volgens het gemaakte onderscheid volgen hierna de kortstdurende en de langstdurende voorlopige hechtenis en het gemiddelde van de duur.

De cijfers hebben betrekking op de 121 dossiers, die tot nog toe werden behandeld.

	<i>Kortstdurende</i>	<i>Langstdurende</i>	<i>Gemiddelde</i>
Assisen	46	951	359
Hof van beroep	9	385	115
Correctionele rb.	9	257	56
Corr. rb. + Hof van b.	9	358	111
Buitenvervolginstelling	10	241	52

Totale duur voor 121 dossiers: 13.567 dagen.

8. Invrijheidstelling

Wanneer en op welke manier werden de 121 betrokkenen in vrijheid gesteld? Interessant is na te gaan of de verzoekers door een onderzoeksgerecht in vrijheid werden gesteld, op voorstel van de onderzoeksrechter werden vrijgelaten, of aangehouden voor de strafrechter verschenen.

De drie gevallen, waarin een betrokkene in vrijheid werd gesteld overeenkomstig artikel 7 van de wet van de voorlopige hechtenis, werden ondergebracht in de rubriek 'ter zitting'. Tussen de haakjes worden de gemiddelden van de duur der voorlopige hechtenis vermeld.

	(a)	(b)	(c)	(d)
Assisen	: nihil	2 (140)	5 (235)	5 (571)
Corr. rb.	: 7 (24)	8 (38)	11 (37)	12 (103)
Corr. rb. + Hof v. beroep	: 1 (23)	nihil	3 (166)	3 (84)*
Hof van beroep	: 1 (73)	9 (58)	5 (41)	33 (142)
Buitenvervolginstelling	: 6 (41)	6 (58)	4 (44)	----

(a) : op voorstel van O.R. met akkoord van Proc. Kon.

(b) : door de Raadkamer

(c) : door de Kamer van inbeschuldigingstelling

(d) : ter zitting

(*) : ter correctionele rechtbank.

Het is hier mogelijk vast te stellen dat in geval van verwijzing naar het Hof van assisen, de voorlopige hechtenis van uitzonderlijk lange duur is.

Opmerkelijk zijn eveneens het groot aantal gevallen, waarin de ex-verdachte door de correctionele rechtbank werd veroordeeld, aangehouden voor het rechtscollege in hoger beroep verscheen en slechts dan de vrij spraak bekwam.

9. *Gevraagde of gevorderde bedragen*

We hebben reeds gezien dat bepaalde verzoekschriften een bepaald bedrag vermelden, dat gevraagd werd in functie van de geleden materiële en eventueel morele schade ingevolge de onwerkdadige hechtenis.

Enkele verzoekers citeerden een benaderend bedrag, terwijl anderen geen bedrag vooropstelden en bescheiden speculeerden op de welwillendheid van de minister van Justitie.

De verschillende gevallen werden onderzocht en uit hetgeen volgt kan afgeleid worden dat de betrokkenen de begrippen 'billijkheid' en 'omstandigheden van openbaar en privaat belang' op een erg uiteenlopende manier interpretererden.

Geen bedrag vooropgesteld	: 22.
Benaderend bedrag geciteerd	: 2.
Bepaald bedrag gevraagd	: 97.
Laagste gevraagd bedrag	: 141 fr. per dag.
Hoogste gevraagd bedrag	: 192.170 fr. per dag.

Op te merken valt dat aan de persoon, die het meest bescheiden bedrag vroeg, een som werd toegekend die meer dan het vierdubbele bedroeg van het gevraagde.

De reden van de toekenning vindt men in het streven naar een billijke toekenning rekening houdend met hetgeen wordt voorzien in gelijkaardige gevallen.

Algemeen beschouwd schommelden de meeste gevraagde bedragen tussen 1.000 en 2.000 fr. per dag ondergane hechtenis.

10. *Beslissingen van de minister van Justitie*

De 121 resterende verzoekschriften kwamen dus in aanmerking voor een volledige behandeling. De duur van de voorlopige hechtenis bedroeg telkens meer dan acht dagen en een rechtstreekse of onrechtstreekse buitenzaakstelling, of een buitenvervolginstelling volgden op het vooronderzoek.

Na behandeling van de dossiers bleek dat in verband met bepaalde gevallen van buitenvervolginstelling het bewijs van onschuld niet werd aangebracht. Telkens werd aan de hand van de bekomen gegevens onderzocht of dit bewijs niet uit bepaalde inlichtingen kon afgeleid worden.

De weigeringen bij vrijspraak waren bijna allemaal gebaseerd op bepaalde vormen van persoonlijk gedrag, waaraan de voorlopige hechtenis werd geacht te wijten te zijn. Zoals reeds besproken was één weigering te wijten aan de interpretatie van het begrip 'meer dan acht dagen'. Eén weigering was te wijten aan een veroordeling uit hoofde van onopzettelijke slagen en verwondingen, daar waar bij het ondergaan van de voorlopige hechtenis aanvankelijk de feiten werden beschreven als zijnde opzettelijke slagen en verwondingen. Vermits een veroordeling volgde voor die feiten, kon de betrokkene geen aanspraak maken op een vergoeding. Opnieuw valt op te merken dat het verzoekschrift geen melding maakte van de veroordeling, die slechts bij de behandeling van het dossier aan het licht kwam.

Buitenvervolginstelling:

- weigering wegens gebrek aan bewijs van onschuld: 7.
- toekenning van een vergoeding: 8.
- nog in behandeling: 1.

Vrijspraak:

- weigering om aangehaalde redenen: 40.
- toekenning van een vergoeding: 59.
- nog in behandeling: 5.

Geen beslissing binnen de zes maanden: 1.

11. *Toegekende bedragen*

In 67 gevallen werd dus door de minister van Justitie een vergoeding toegekend omdat de algemene en één van de bijzondere voorwaarden vervuld waren.

De berekening van de bedragen gaf volgend resultaat:

Totaal der toegekende bedragen: 5.313.933 fr.

Totaal der duur van de hechtenis: 5.956 dagen.

Kleinst toegekend bedrag: 148 fr. per dag hechtenis.

Grootst toegekend bedrag: 6.227 fr. per dag hechtenis.

Gemiddelde per dag hechtenis: 892 fr.

Hier valt op te merken dat de betrokkene, aan wie 148 fr. per dag ondergane hechtenis toegekend werd, met deze beslissing akkoord ging. De andere betrokkene ging met de som van 6.227 fr. niet akkoord, wendde zich tot de commissie en bekwam van deze instantie 11.363 fr. per dag.

12. Aantekenen van beroep bij de commissie

In twee gevallen wendde de betrokkene zich tot de burgerlijke rechtbank met een dagvaarding van de Belgische Staat in de persoon van de minister van Justitie. Zij baseerden zich op de bepalingen van artikel 27.

Veertig anderen wendden zich tot de commissie. De opzoeken betreffende het resultaat van het aantekenen van beroep gaven de volgende resultaten:

Beroep na weigering vanwege de minister: 25.

- niet behandeld wegens laattijdig verzoek: 4.
- nieuwe weigering: 7.
  - reden: - persoonlijk gedrag: 4.
    - geen bewijslevering bij buitenvervolginstelling: 2.
    - de veroordeling was korter dan voorlopige hechtenis: 1.
- toekenning van een bedrag: 12.
  - totaal van het bedrag: 971.000 fr.
  - gemiddelde per dag hechtenis: 606 fr.

Beroep wegens afwezigheid van beslissing van minister:

1 geval met toekenning van 300 fr. per dag.

Beroep wegens onvoldoend geacht bedrag: 14.

- niet behandeld wegens laattijdig verzoek: 2.
- zelfde bedrag: 4.
- aanpassing van het bedrag: 7.
  - totaal der aanpassing: 245.000 fr.
- in behandeling: 1.

13. Berusting in beslissing van minister

In 47 gevallen weigerde de minister van Justitie een vergoeding toe te kennen en in 67 gevallen werd een bedrag door de minister bepaald.

Uit de reactie van de betrokkenen kan afgeleid worden dat een behoorlijk aantal met deze beslissing akkoord waren, vooral wanneer de minister een bedrag toekende. Dit blijkt uit volgend schema:

Aantal weigeringen, niet gevolgd door beroep	: 22 of 46 %.
Aantal toekenningen, niet gevolgd door beroep	: 50 of 74 %.
Termijn der mogelijkheid tot hoger beroep nog niet verlopen	: 3.

Evaluatie

1. Aantal verzoeken

Uit het aantal verzoekschriften, ingediend vanaf de inwerkingtreding van de wet tot op 1 juli 1982, kan afgeleid worden dat lang niet alle ex-verdachten, ex-beklaagden of ex-beschuldigen zich richtten tot de minister van Justitie met het oog op een vergoeding voor een voorlopige hechtenis die onwerkdadig bleek.

Teneinde een idee te krijgen van het aantal gegadigden werd een willekeuri-

ge periode van twee jaar gekozen om na te gaan hoeveel gevallen van onwerkdadige hechtenis aan de minister van Justitie ter kennis werden gebracht tijdens die periode door de verslagen, die de parketten in een dergelijk geval moeten richten tot de minister.

Deze verslagen werden onderzocht en slechts diegenen werden aanvaard die voor een vergoeding in aanmerking kwamen volgens de bepalingen van artikel 28 betreffende de voorwaarden.

Tijdens een periode van twee jaar werden 172 vrijspraken ter kennis gebracht, terwijl 41 buitenvervolginstellingen werden gemeld. Geen enkel geval betreffende de twee andere bijzondere voorwaarden, namelijk de aanhouding of handhaving der hechtenis na verjaring van de strafvordering, en de vaststelling dat het feit geen misdrijf is door een beschikking of arrest van buitenvervolginstelling, werd teruggevonden. Wel waren bij de uitspraak enkele feiten verjaard na herkwalificatie of correctionalisatie, maar nooit op het ogenblik van de voorlopige hechtenis en voor wat betreft de aanvankelijke kwalificatie.

In totaal geeft dit voor die twee jaar 213 gevallen van onwerkdadige voorlopige hechtenis, zodat dit aantal voor de periode, begrepen tussen 20 april 1973 en 1 juli 1982, zowat tussen 950 en 1.000 moet gesitueerd worden.

Een eerste reden waarom niet iedereen aanspraak gaat maken op de toekenning van een vergoeding is eerder van psychologische aard. Men werd op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze buiten de zaak gesteld, of men bekam een buitenvervolginstelling. Tevreden met deze afloop van de zaak gaat men niet meer aandringen, omdat men bij het indienen van een verzoekschrift meent opnieuw te zullen terechtkomen in de sfeer der gerechtelijke kringen, waarin men zich allesbehalve thuisvoelt.

Ongetwijfeld wordt af en toe afgezien van een aanvraag uit vrees voor het administratieve onderzoek, tijdens hetwelk toch nog bewijzen van schuld aan het licht zouden kunnen komen. Dat die eventuele bewijzen van schuld in geen geval nog invloed kunnen hebben op een definitieve uitspraak is lang niet door iedereen geweten. Die vrees beïnvloedt zeker af en toe de houding van betrokkenen, die werden vrijgesproken op grond van lichte twijfel maar in werkelijkheid nauw bij de zaak betrokken waren.

Als reden van verzaking aan een aanspraak op vergoeding kunnen ook de kosten aangehaald worden, die aan het indienen van een verzoekschrift verbonden zijn.

Dit verzoek brengt vaak het inschakelen van een raadsman met zich mee, omdat de gewone burger zich als onmondig beschouwt om zich te richten tot de minister van Justitie. Rekening houdende met de bedragen der toegekende vergoedingen, kan een eenvoudige vergelijking met rekensommen duidelijk aantonen dat het financieel de moeite niet loont een verzoekschrift in te dienen voor een voorlopige hechtenis, die bijvoorbeeld niet langer dan vijftien dagen duurt. Dat in bepaalde gevallen van hechtenis van korte duur toch besloten werd een verzoekschrift in te dienen kan natuurlijk verklaard worden door het feit dat sommige betrokkenen absoluut een genoegdoening wilden verkrijgen als compensatie voor de geleden en berokkende schade, wat ook het uiteindelijke financiële resultaat mocht zijn.

De recente wetgeving in verband met de vergoeding voor een onwerkdadige voorlopige hechtenis schijnt bovendien niet algemeen gekend te zijn.

Uit enkele gerechtelijke arrondissementen kwam geen enkel verzoekschrift toe bij de minister en nochtans kwamen verscheidene gegadigden hiervoor in aanmerking, zoals bleek uit het nazicht van de onwerkdadige hechtenissen, die ambtshalve aan de minister van Justitie werden medegedeeld. Het verschijnsel schijnt te wijzen op een gebrek aan informatie, waardoor de gewone burger eenvoudig niet weet dat die bepalingen reeds jaren van toepassing zijn.

2. *Behandeling van de verzoeken*

Tijdens het onderzoek betreffende de behandeling der administratieve dossiers kon vastgesteld worden dat deze met veel zorg werden uitgevoerd op een uiterst objectieve wijze. Nochtans waren in een aantal dossiers gegevens aanwezig die tot een zekere subjectiviteit hadden kunnen leiden.

De aanwezigheid van bepaald persoonlijk gedrag, waaraan de voorlopige hechtenis geacht werd te wijten te zijn, worden wel regelmatig teruggevonden in die dossiers die sterk doen twifelen aan de schuld van de verzoekers.

De nadruk dient gelegd op het feit dat in die gevallen niet nauwkeuriger wordt gezocht naar elementen in het dossier om toch maar geen vergoeding te moeten toekennen. Dit wordt duidelijk aangetoond door er op te wijzen dat 63,1 % van de verzoekschriften, ingediend na vrijspraak voor de correctionele rechtbank, een positief resultaat hadden, terwijl dit het geval was voor 64,5 % van de gevallen van vrijspraak in laatste aanleg, na veroordeling in eerste aanleg. Slechts 25 % van de vrijspraken in eerste en in laatste aanleg hadden het toekennen van een vergoeding tot gevolg.

Uit het onderzoek blijkt ook dat artikel 28 met de jaren vlotter wordt toegepast. Ongetwijfeld is de minister van Justitie rekening gaan houden met de beslissingen van de commissie om de omstandigheden, waarin het persoonlijk gedrag kan worden teruggevonden, minder streng te gaan interpreteren.

Eindconclusies

Een ideaal vergoedingsstelsel zal wel altijd tot de wereld der utopieën blijven behoren. Een vrijheidsberoving met een onwerkdadige uitwerking in de zin van de bepalingen van artikel 28, zal nooit met een geldelijke vergoeding kunnen uitgewist worden.

Voor de vrijheidsberoving onder de vorm van een voorlopige hechtenis is en blijft een bron van contestatie, omdat de voorhechtenis wordt opgelegd in het beginstadium van het vooronderzoek, op een ogenblik waarop de verdachte geacht wordt onschuldig te zijn en dit blijft tot aan de gerechtelijke uitspraak der veroordeling, die in kracht van gewijsde is gegaan.

De vraag moet gesteld worden of dit stelsel het verhoopte resultaat heeft gehad, rekening houdend met de doelstellingen van de wetgever.

De bepalingen van artikel 28 gaven een gedeeltelijk bevredigende oplossing. Het onderzoek betreffende de praktische uitwerking van deze bepalingen liet toe zowel het positieve als het negatieve effect te ervaren.

Positief was in elk geval de wijze waarop de minister van Justitie binnen de wetsbepalingen de verzoekschriften behandelde. De minister en zijn medewerkers waren zich terdege bewust van de verantwoordelijkheid, die zij aan de ver-

zoeker verschuldigd zijn bij de toekenning van de vergoeding en aan de gemeenschap moeten afleggen, telkens deze haar financiële bijdrage ervoor moet leveren.

Het begrip 'billijkheid' werd niet alleen in acht genomen bij het bepalen van een bedrag dat aan iedere verzoeker moest worden toegekend, maar ook bij de vergelijkingen der bedragen onderling. Voortdurend werd gestreefd naar een billijke toekenning door rekening te houden met de bedragen, in het verleden aan anderen toegekend in gelijkaardige omstandigheden.

Het begrip 'persoonlijk gedrag', als correctief te gebruiken bij het al dan niet toekennen van een vergoeding, gaf aanvankelijk problemen, omdat de weigering af en toe gebaseerd was op te weinig concrete gegevens, zoals bleek uit de gemotiveerde beslissingen van de commissie als beroepsinstantie. De minister hield daar later wel rekening mee, zodat het begrip vlotter werd gehanteerd en de beslissingen van de minister minder vaak aanleiding gaven tot het aantekenen van beroep.

Persoonlijk stelden we vast dat enkele bepalingen *niet zo gelukkig* gekozen waren. Twee lijken ons voor verbetering vatbaar:

- de minimumduur van de voorlopige hechtenis om voor een vergoeding in aanmerking te komen;
- de voorwaarde der bewijslevering van onschuld na een buitenvervolginstelling.

1. Een hechtenis van meer dan acht dagen

De termijn van 'meer dan acht dagen' werd bepaald wegens de veronderstelling dat een voorlopige hechtenis van kortere duur geen 'buitengewone schade' zou teweegbrengen, en wegens de tussenkomst van de Raadkamer en de mogelijkheid tot het inwinnen van inlichtingen binnen die termijn.

De mogelijkheid voor buitengewone schade kan ook bestaan wegens een voorlopige hechtenis van kortere duur. Daar kan nog aan toegevoegd worden dat het psychologische effect van een opsluiting, vooral wanneer de betrokkene nog nooit had kennisgemaakt met een arresthuis, niet mag geminimaliseerd worden, hoe kort die opsluiting ook mag zijn. Vermits bepaald werd dat zowel de materiële als morele schade in aanmerking komen voor het bepalen van het toe te kennen bedrag, zou niet enkel de schade wegens het in de war sturen van de beroepsactiviteiten mogen afgewogen worden, maar ook met andere factoren rekening gehouden moeten worden.

De uitwerking van een kort voorarrest doet zich eveneens gevoelen op menselijk vlak en op het gebied van de interpersoonlijke relaties. We zullen ons beperken tot het citeren van mogelijke moeilijkheden in de familiekring en in de relaties met kennissen, waarbij het risico voor stigmatisering en opkomend wantrouwen niet onbestaande is. Het gezegde 'geen rook zonder vuur' en de bedenking 'hij zal er wel iets mee te maken hebben, maar...' duiden wel degelijk op dat risico.

Ergens moet toegegeven worden dat de aangehaalde risico's kleiner zijn of kunnen zijn, naarmate de duur van de voorlopige hechtenis korter is.

Het begrip 'acht dagen' schijnt willekeurig gekozen te zijn. Waarschijnlijk

vindt het zijn oorsprong in de Franse taal, daar de Franssprekenden met 'huit jours' doelen op de periode van een week.

Een alternatieve oplossing kan er in bestaan de beperking voor wat betreft de minimumduur gewoon uit de wettekst te schrappen. Schade van materiële aard en vooral van morele aard wordt niet in dagen berekend.

Indien de wetgever dan toch een beperking voor wat betreft de duur wil opleggen, kan hij die beperking uitwerken in functie van de doelstellingen van de wetsbepalingen. De tekst 'meer dan acht dagen' zou kunnen vervangen worden door de bepaling 'totdat hij voor de raadkamer verschenen is overeenkomstig artikel 4 en het bevel tot aanhouding werd gehandhaafd'.

Deze bepaling zou een invloed kunnen hebben op de beslissing van de Raadkamer wanneer ze, naast het onderzoek naar de wettelijkheid van de aanhouding, moet nagaan of de noodzaak om de verdachte in hechtenis te houden nog bestaat. Deze invloed op bedoelde beslissing zou dan ook beantwoorden aan de wil van de wetgever om de voorlopige hechtenis zo kort mogelijk te houden.

2. De bewijslevering van onschuld na een buitenvervolginstelling

De nadruk werd reeds sterk gelegd op het feit dat de uiteindelijke oplossing van dit probleem niet erg gelukkig gekozen is, rekening gehouden met de complexiteit van de situatie.

Enerzijds heeft een buitenvervolginstelling geen definitief karakter en anderzijds is de verplichting om het bewijs van zijn onschuld te leveren een moeilijk te realiseren opdracht. Bij het onderzoek van de behandeling der verzoekschriften bleek die verplichting in vele gevallen onmogelijk uitvoerbaar, wat ook wel de reden zal geweest zijn van het relatief klein aantal verzoekschriften, ingediend na een buitenvervolginstelling.

Een betere oplossing zou kunnen overwogen worden, alhoewel ze slechts vele jaren na de voorlopige hechtenis haar definitieve uitwerking zou hebben.

Vermits een buitenvervolginstelling geen definitief karakter heeft en de betrokkene nog kan vervolgd worden op basis van nieuwe aangebrachte bewijzen van schuld in het kader van het vooronderzoek, is de toekenning van een vergoeding niet realiseerbaar omwille van de besproken moeilijkheden.

Op een bepaald ogenblik zal echter de strafvordering verjaard zijn en kan de betrokkene niet meer vervolgd worden. De termijnen van de verjaring zijn weliswaar erg lang en wegens de stuiting van de verjaring kunnen de termijnen van drie jaar voor een wanbedrijf en tien jaar voor een misdaad theoretisch ongeveer verdubbeld worden.

Een oplossing zou er in bestaan de minister van Justitie een bedrag te laten toekennen, wanneer na een buitenvervolginstelling de algemene voorwaarden vervuld zijn. Dit bedrag, toegekend naar billijkheid en rekening houdend met alle omstandigheden van openbaar en privaat belang, zou dan echter niet aan de betrokkene worden uitgekeerd. De toegekende som zou in consignatie in een bankinstelling bewaard worden, waardoor het bedrag met de jaren zou verhogen ingevolge de samengestelde interest. Het gehele bedrag zou dan definitief aan de betrokkene kunnen toegekend worden wanneer de strafvordering verjaard is. Mocht in de loop van die termijn blijken dat de betrokkene toch werd veroordeeld, dan kan het totale bedrag opnieuw aan de Schatkist worden gestort.

Op het ogenblik van de toekenning van het bedrag zou de betrokkene tenminste reeds een morele genoegdoening bekomen, indien hij vrij van schuld is. De minister van Justitie zou hem immers schriftelijk meedelen dat een bedrag werd toegekend. Bovendien zou de betrokkene na verloop van de weliswaar lange termijn een bedrag ontvangen, dat voor hem 'gespaard' werd.

Natuurlijk blijft het probleem van de lange verjaringstermijn bestaan met het risico dat de betrokkene overleden kan zijn op het ogenblik dat de strafvordering is verjaard. Uit de bekomen gegevens in verband met de misdrijven, die tot de voorlopige hechtenis aanleiding gaven, blijkt echter dat ook vele wanbedrijven tot een voorarrest leidden. De verjaring van de strafvordering is voor dergelijke misdrijven dan toch veel vlugger bereikt. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat de rechtverkrijgenden het bedrag kunnen toegekend krijgen na de dood van de betrokkene.

Dit alternatief lijkt toch een stap in de goede richting en biedt een betere oplossing dan het huidige systeem. In plaats van een weigering vanwege de minister wegens de afwezigheid van het leveren van een bewijs van onschuld, bekomt de betrokkene minstens een morele genoegdoening.

De tekst van punt b) van § 1 zou dan vervangen worden door de volgende bepaling: 'b) indien hij bij een beschikking of arrest buiten vervolging werd gesteld. In dat geval wordt het toegekende bedrag in consignatie geplaatst in een bankinstelling en slechts aan de betrokkene of aan de rechtverkrijgenden overhandigd op het ogenblik dat de strafvordering is verjaard en de buitenvervolginstelling ondertussen niet werd herroepen.'

Eens de strafvordering verjaard en nadat deze verjaring werd vastgesteld, moet de minister van Justitie het bedrag definitief aan de betrokkene of zijn rechtverkrijgenden toekennen.

Tot besluit kan gezegd worden dat het vergoedingsstelsel tot nu toe redelijk heeft gewerkt voor een behoorlijk aantal personen. Uit de administratieve dossiers blijkt dat vele betrokkenen akkoord gingen met de beslissing van de minister en in niet weinig gevallen hun dankbaarheid uitten, niet alleen uit beleefdheid of wellevendheid. Alle personen tevreden stellen met een vergoeding is een onmogelijke zaak, rekening gehouden met de 'rijke' verbeelding van sommigen bij de interpretatie van het begrip 'billijkheid' voor wat betreft het verhoopte bedrag.

Jammer is het te moeten vaststellen dat zo weinigen van de geboden mogelijkheid gebruik maken. Ongetwijfeld werden bedragen toegekend aan personen die in eer en geweten die vergoeding niet hebben verdiend, terwijl een groot aantal onschuldigen nooit aanspraak op een toekenning hebben gemaakt, omdat ze van die mogelijkheid niet op de hoogte waren of omdat hun fierheid hen niet toeliet een geldelijke vergoeding te gaan vragen voor het aangedane onrecht.

Het effect van artikel 28 van de wet op de voorlopige hechtenis kan naar onze mening als bevredigend beschouwd worden. Het stelsel van dit artikel moet, mits zekere wijzigingen, in staat zijn de onvolmaaktheden van onze strafrechtpleging, uitgeoefend door niet onfeilbare rechters, een weinig te vergulden.

Ideaal zal het vergoedingsstelsel echter nooit kunnen zijn, om de eenvoudige reden dat een beroving van de individuele vrijheid van een onschuldige nooit zal kunnen gecompenseerd worden met geld.